श्रीसहजानंदायनमोनमः॥ अथसमस्तमुनिसमीरितांश्रीहरिस्तुतिंवर्णयितुमुपक्रमते अथेतिअथमुक्ता
नंदमुनिकृतश्रीहरिस्तवसनंतरम् मनीषासच्छास्त्रोत्थबुद्धिर्विद्यतेएषामितिमनीषिणः मत्वर्थेइनिः यद्वामनस
ईषिणोनियंतारः धीराविद्वांसइतियावत् पृषोदरादित्वात्साधुः मुनयआत्मपरमात्मस्वरूपमननशीलाः साधवः
विशुद्धानियथास्थानप्रयत्नाद्युच्चारितानिवर्णामक्षराण्येवाभरणामलंकारास्तेषांश्रीः शोभायस्यांसातया
वर्णोद्विजादौशुक्लादौस्तुतौवर्णंतुवाक्षरइत्यमरः उदारस्यभावः औदार्यमर्थसंपत्तिः ब्राह्मणादित्वात्ष्यञ्

अथास्तुवंस्तंमुनयोमनीषिणोविशुद्धवर्णाभरणश्रियागिरा॥ अनुज्झितौदार्यविशेषसौष्ठव
प्रमाणगंभीरपदावदातया॥१॥

तस्यविशेषोधिकः सुष्ठुभावः सौष्ठवंब्राह्मसामर्थ्येलोकविदितत्वा
त्सुनामेवसंग्रहोनतुतद्भिन्नानामित्यर्थः सुष्टुशब्दाद्गुणवचनब्राह्मणादित्वाद्ष्यञ्प्रत्ययः तयोर्द्वंद्वसमासः अनु
ज्झितेअसक्तेऔदार्यविशेषसौष्ठवेययासातथोक्ताप्रमाणानिव्याकरणादिषुप्रमाणभूतानिगंभीरा
ण्यर्थगुरूणिचपदानिसुबंतिङंतरूपाणियस्यांसातथोक्ता अतएववदाताशुद्धास्तेषांविशेषणसमासः
तयागिरावाचा तंश्रीहरिम् अस्तुवन् अस्मिन्सर्वोवंशस्थवृत्तंतल्लक्षणंतूक्तंप्राक्॥१॥ ॥१॥

अथतस्यनिर्लेपत्वमाहुः स्ववर्णेतित्वदीयाभवदीयायामायाप्रकृतिस्तयारचितेषुतत्कार्यत्वात्तन्निर्मितेषु
स्ववर्णकनकंभूषाअलंकाराश्चललनाः स्त्रियश्च अंबराणिवस्त्राणिचादयोयेषांतेषुतथोक्तेषुवस्तुषुवर्त्तमा
नोपीतिशेषः त्वम् अंबुधौसमुद्रेअंभसाजलेनपराभवः तिरस्क्रियाअस्त्वंतस्याभावमुपागतः स्वस्वरूपेणैवावस्थि
तइत्यर्थः वडवाग्निर्वडवाग्निर्वैपावकइववानुगृह्य इवार्थेकर्हिचित्कदाचित् ननह्यसेतदासक्तोनभवसीत्यर्थः यथां
भोधौवसन्नपिवाडवजातवेदाः पयसाकाचिदासंनाप्नोतिप्रत्युतवर्द्धतएवक्षारजलानिपीत्वातानिमधुराणि

स्ववर्णभूषाललनांबरादिषुत्वदीयमायारचितेषुनह्यसे॥ नकर्हिचिद्वडवाग्निरंभसापराभवाभावमुपागतो
बुधो॥२॥ समुज्झितायेविषयामहाजनैस्त्वयिस्थिरप्रेमविधित्सयागताः॥ भयंहितेभ्योपिवसन्नविक्रियात्तमेधि
तेष्वभ्रमिवाखिलस्थितम्॥३॥

करोतिचतद्वत्त्वंमायामयवस्तुषुवर्त्तमानोपिबंधनंनाप्नोषि किंतुतानपि दि
व्यानिकरोषीतिभावः॥२॥ अथतस्यविषयैरनभिभूतत्वमाहुः समुज्झिताइतित्वयिभक्तिधर्मनंदनेस्थिरप्रे
महदानुरागस्तंविधातुंकर्तुमिच्छयाहेतुनामहाजनैः महांतस्तेसमचित्ताः प्रशांताविमत्सराः सन्तः साधवो
यइत्युक्तलक्षणैः सज्जनैः येविषयाः शब्दादयः पंचसमुज्झिताः सम्यक्त्यक्ताः तेभ्योविषयेभ्यः इत्साहिभ्य

॥२॥ इवेतिशेषः वयंभयंभीतिम् गताः प्राप्ताः त्वंतु तेषु विषयेषु वसन् वर्त्तमानोपि अखिलस्थितं समग्रवस्तु
तर्हितम् अभ्रमाकाशमिव विक्रियां तदासक्तिरूपं विकारम् नैषि नाप्नोषिहि निश्चितम्॥२॥ अथतस्य
विश्वसृष्ट्यादिव्यापारवत्त्वेपि निर्लेपत्वमाह सनातन इति हेहरे सनातनः पुराणपुरुषः अक्षरपुरुषा
त्मना अक्षरपुरुषरूपेण प्रकृतिं मूलमायाम् समीक्ष्य निरीक्ष्य जगतां नैकब्रह्मांडानां भवमुत्पत्तिम् स
मीहमानः कुर्वन्नपि अविक्रियो निर्लेपः त्वम् सर्वगतः शुभाशुभसर्ववस्तुसंचारी मरुद्वायुर्यथा तथा
सनातनस्त्वंप्रकृतिं जगद्भवं हरेसमीक्ष्याक्षरपूरुषात्मना॥समीहमानोहि नतत्रनद्यसे यथामरुत्सर्वगतो
प्यविक्रियः॥४॥उपेत्य कुप्यानि भृशं क्षिताविव व्रजंति मुक्ताः भवतोविकारतां॥नकर्हिचित्त्वं विषयेषु सं
गतिं स्वरूपतो वस्विचतत्रतां स्थितः॥५॥ तत्रतस्मिन् जगत्सर्गकर्मणि न नत्द्यसे अहंकर्त्तेत्यभिमानं नकरो
षीसर्थः हि निश्चितम्॥४॥ द्वितीयपद्येन पद्यकृत्तं अंग्यंतरेण प्राचुः उपेत्येति मुक्तास्त्वद्भक्ता विषयरागाभक्ताः
विषयेषु स्त्र्यादिषु पंचकसंगतिं संयोगम् उपेत्य प्राप्य क्षितौ भूमौ संगतिमुपेत्य कुप्यानि रूप्यहिरण्येतर
कांस्यादिधातवइव यस्मात्कांस्यादिहिरण्यं च हेमरूप्ये कृताकृते तान्यायदमन्यत्कुप्यमित्यमरः भृशमत्यंतम् ॥३॥

विकारतां स्वस्वरूपाच्च्युतिं च्युतिरूपां विक्रियतताम् व्रजंति प्राप्नुवंति भवतस्त्वदाश्रितजनानां संसृतिनि
वर्त्तकः त्वंतु तत्रतेषु विषयेषु संगतिमुपेत्यापि क्षितौ संस्थितं वकूकनकमिवस्वरूपतो निजरूपेण स्थितः
सन् कर्हिचित्कदाचित्तां विकारताम् नप्राप्नोषीति शेषः॥५॥ अथतस्यानवधिकातिशयमाहात्म्यं जगद्
व्रजंतीति पतत्रिणः पक्षिणः नभसो वा गगनस्येवयादसां जलजंतूनां गणाः समूहाश्च अब्धेः समुद्रस्येव त्वा
रारितोदेहभृतः तवआंतिकतांसान्निध्यं भक्त्याप्रेम्णा यथायथा व्रजंति गच्छंति तथातथा उत्तमसर्वोत्कृ

व्रजंति भक्त्यांतिकतां नरारिणो विदंति माहात्म्यमुरूत्तमंतव॥यथायथा वा नभसः पतत्रिणस्तथातथाब्धेरि
वयादसांगणाः॥६॥उपैतिबिंबस्य यथायथात्मनारवेरिवाप्यर्कमिवक्षयात्कृतः॥तवाधिकत्वेन विभोरुपा
सितातथातथावेत्ति महत्त्वमीशितुः॥७॥ ष्टम् उरु अधिकम् माहात्म्यम् अनन्यसाधारणानवधिकातिशय
स्वरूपस्वभावगुणविभूतिमत्त्वम् विदंति जानंति॥६॥ तदेव भंग्यंतरेणाह उपेतीति उपासितामजनः रवेः सूर्य
स्य यद्बिंबं मंडलं तस्येव क्षपाकृतश्चंद्रमसो बिंबस्येव यविभोश्चेतनाचेतनेषु सत्तदंतर्यामितया व्यापकस्य ईशितुः क्षय
क्षरनियंतुः तवअंतर्यामीतिकं यथायथा उपैतिप्राप्नोति तथातथा अधिकत्वेन महत्वं महिमानम् वेत्ति जानाति॥७

तस्माधर्म्मगतेभ्योपिमुक्तेभ्यस्तस्यवैलक्षण्यंदर्शयंतः प्रोचुः यथेतिनिग्रहेभ्योरहस्यसाद्यगृहेभ्यः हरिसते
र्दिगीनृणस्यसूर्यस्ययथातारकतः तारकेभ्यः क्षपायाराज्ञ्याईन्नितुश्चंद्रस्ययथानरेभ्योमनुष्येभ्यः जगतीभुजः पृ
थिवीपतेर्यथातथामुक्तेभ्यः उरुप्रभाविणोतिप्रतापिनः तवस्फुतरामसंतम् भिदावैलक्षण्यमस्तितेनिय
म्यास्त्वंतुविनेतातेत्वदायत्तास्त्वदाढ्योत्कृष्टगुणास्त्वंकेवकास्त्वंतुस्वतंत्रोनिससिद्धदिव्यासंख्यगुणमणि
गणभूषणदिव्यविग्रहः सर्वोत्तरइतिभावः ॥७॥ अथतस्यजगद्धेतुतांद्विरूपत्वंचव्यंजयंतः प्रोचुः हरेरिति

यथागृहेभ्यः स्फुतरांहरिस्पतेर्यथाभिदातारकतः क्षपेन्नितुः ॥ यथानरेभ्योजगतीभुजस्तथातवास्तिमुक्तेभ्य
उरुप्रभाविणः ॥८॥ हरेस्वराजोभवतोस्यभिन्नतोजगद्भवादिव्यतिरेकतोन्वयात् ॥ मृदंबुजेतोभ्रमतायथामृ
द्वात्वयित्रिसर्गः प्रकृतिप्रणाशिनि ॥९॥ हेहरेअन्वयात् विदचिदंतर्यामिणः व्यतिरेकतः चिदचिद्भ्योदिव्यमू
र्तिमत्वयास्वधाम्निपृथक्स्थितात् स्वराजः स्वतएवशोभमानात् अभिन्नतः सर्वज्ञात् भवतस्त्वत्तः जगतांब्र
ह्माण्डानांभवोजन्मआदिर्यस्यस्थितिभंगनिग्रहानुग्रहकर्मणस्तत्तथोक्तम् अस्तिजायतेइत्यर्थः तथाचश्रु
तिस्मृतयः यतोवाइमानिभूतानिजायंतेयेनजातानिजीवंतियत्प्रयंत्यभिसंविशंतीतियः सर्वाणिभूतानिभवं ॥२॥

साद्विपुणागमेयस्मिंश्चप्रलयंयांतिपुनरेवयुगक्षयइत्याद्याः अभिन्नतइतिविशेषणेनप्रधानस्यजगत्कार
णत्वम्निरस्तम् आत्मावाइदमेकएवाग्रेआसीन्नान्यत्किंचनमिषत् सऐक्षतलोकान्नुसृजाइतिसइमांल्लोकान
सृजतेतिश्रुतेः ईक्षतेर्नाशब्दमितिमायायाश्चस्वराजइतिविशेषणेनजीवस्यजगत्कारणत्वम्निरस्तम् यथामृदंबु
तेजोभ्रमतामृत्तिकाचादौअंबुभ्रमताजलावभासत्वम् अंबुनिकाचावभासत्वम् तेजसिजलावभासत्वंमृमरीचि
कातोयेप्रसिद्धम् इत्थमन्यस्मिन्नन्यावभासोपिद्विविधः सजातीयोविजातीयश्चेतितत्राद्योयथाउल्कायांतडिद्बु

पुनातितेकीर्त्तिसरिज्जगस्त्रयीमहत्तरैनोविनिवारणश्रुतिः ॥ अनन्यसाधारणतामुपेयुषनिवर्त्तयंसाश्वखिलंमनो
मलम् ॥१०॥ द्वितीयेत्तसिहिमपिंडेसैंधवबुद्धिर्जलेशुक्तौरजतबुद्धिः पृथिव्यांद्वितीयोयथातेजसिवारिबुद्धिर्मृग
तृष्णेप्रसिद्धा हिमपिंडेकर्पूरबुद्धिः स्फटिकेहिमपिंडबुद्धिरित्यादिरयथाधिष्ठानस्यत्वयासदृश्यतीयतइत्यर्थः
तथाप्रकृतिप्रणाशिनिमायानियंतरिमानुष्यनाटनतयाप्रतीयमानेत्वयिभक्तिधर्मनंदनेत्रयाणांमायागुणानां
तमोरजःसत्त्वानांसर्गोभूतेंद्रियदेवतारूपः असम्यक्सम्यः त्वत्सत्तयामिथ्यासर्गोपिसत्यवत्प्रतीयतेइत्यर्थः ॥९॥
अथतत्कीर्त्तेः सर्वातिरिक्तत्वंदर्शयंतः प्रोचुः पुनातीतिमहत्तरणपतिमहांतियानिएनांसिपापानितेषांवि

निवारणा विना अनिनी श्रुतिः श्रवणं यस्याः सा अखिलं समग्रं मनो मलं जनानां मनः संबंधिकामादि वासनाम् अ
श्रुतच्छ्रवणकालमेव निवर्त्तयंती हृतुवर्त्तेने अस्याः खिंजता दृष्टत स्पत्र्यात्रादेश्याः कर्त्तृकर्मणोरिति कृद्योगषष्ठ
ष्ठ्याः न लोकाव्ययेति निषेधः अत एव अस्मा सांकीर्त्ती नांसाधारणा तु साऽसमसाधारणा तथाभूता न भवती
त्यनमसाधारणा तस्या भावस्तत्ता तम्बलो र्गुणवचनस्येति पुंवद्भावः तां तथोक्ताम् उपेयुषी प्राप्तवती नेतव
कीर्त्तिरेव सरित्नदी जगद्विश्वम् पुनाति पवित्री करोति ॥१०॥ सत्संगोपलब्धां तद्भक्तिमृते मोक्षाभावं सूचयंतः

यमादिभिः क्लेशभुजो जनाः करवं सतां प्रसंगं च सुभक्तिमत्र ते ॥ उदस्य नायांति निजात्मलब्धये पुलाककंडा इव नन्नार्म
दायिनः ॥११॥ प्रोचुः यमादिभिरिति अत्रास्मिंल्लोके जनाः सतां सच्छास्त्रोक्तलक्षणसंपन्नानां साधूनां प्रसंगं स
मागमम् अत्रार्मदायिन आसंतिकश्रेयः करवदातुः ते तच्च सुभक्तिमेकांकीभक्तिं च तदुदस्य सन्त्यानिजः स्वकीयो
यआत्मा स्वरूपं तस्य लब्धये साक्षात्कृतये नाय यमादिभिर्योगशास्त्रोक्तयमनियमादिसाधनैः क्लेशभुजः दुःख
भाजः संतः पुलाककंडा इव यथा व्रीहीन् सन्त्यानं तुलल्लब्धये पुलकान् धान्यत्वचएव कंडयंति भिंदंती ति तथो
क्ताः तंडुलार्थं श्रमवंतोपि ते श्रममात्रावशिष्टा न तु फलावशिष्टा इत्यर्थः कडिभेदने अस्मात् श्वौरादिकात्कर्मण

लिस्यण्लिचो लोपश्च तथा स्करवमा संतिकश्रेयो ऽन्नमसमानंदम् नायांति न प्राप्नुवंति नानिषेधार्थे ऽव्ययम् ॥
॥१२॥ तस्य सन्त्येश्वरत्वं सर्वे नियंतृत्वं च दर्शयंतः प्रोचुः उपेयुष इति हे हरे मंडलस्य नाभितां छादनरूपराजमंडलस्य मुख्य
भूपतित्वम् अथ नाभिस्तु जंतंगे मुख्यसंज्ञा प्रताप्ता स्वकार रथचक्रस्य मध्यस्थपिंडिकायां च नाभुजः आद्यक्षत्रिय
भेदे सेमनो मुख्य महीपता विति केशवः उपेयुषः प्राप्तवतः चक्रवर्त्तिन इत्यर्थः रसायते भूपतेः अहं अहं घ
यितुमन्यो के आयो निदेशप्रस्तदाज्ञा तस्मिन्न वर्त्तितुं अलमेषामिति तथोक्ताः अत एव भयेनाकुलाम्याः तं बलि

उपेयुषो मंडलनाभितां यथा रसापतेर्वर्षभुजो भयाकुलाः ॥ बलिं हरे विश्वसृजो ऽर्पयंति ते तदापिनो ऽलंघ्यनिदेश
वर्त्तिनः ॥१३॥ कुयोगिनां त्वविषयानुषंगिणां दुरापदः कं वमलीर्यथा ऽऽस्मृतः ॥ अन्तरामं तेषां सततं हि दुर्धियां भ
वसदाब्धपक्षिसत्वकाल ततः ॥१४॥
माप्नुवंतीति तदापिनः स्वपत्तार्पितबलिभुज इत्यर्थः वर्षखंडं भुंजंतीति व
र्षभुजः खंडपतयो राजानो यथा तथा उपमानोक्तविशेषणविशिष्टाः विश्वसृजो ब्रह्मादयः ते तुभ्यं बलिं पूजोप
हारम् अर्पयंति ॥१३॥ भक्तिमंतोपि सकामा योगभ्रष्टत्वादनेकविधदुःखभाजो भवंतीत्याकूः कुयोगिनामिति वि
षयेषु वाद्यादिषु अनुषंगआसक्तिर्विद्यते येषामिति तथोक्ताः मत्वर्थे इनिः तेषां कुयोगिनाम् देहेंद्रियलाल

नपराणां योगिनाम् त्वम् अस्मृतः कंठमणिर्यथा तेषां मनसि स्थितोपि विषयभोगव्याकुलत्वात् विस्मृतकं
ठस्थमणितुल्योसीत्यर्थः सादृश्याद् अभेदोपचारः अतएव दूरासदः दुःखेनासद्यते प्राप्यते इति दूरासदः स
न्निहितोपि दूरे वर्तमान इवनभासीति भावः ईषद्दुःखः क्षिसादिनाऽछ्नत्यार्थे खल्तथा च स्मृतिः अप्रविपक्वकषा
याणां दुर्दर्शोहं कुयोगिनामिति किंच विषयव्याकुलत्वाद् दुष्टा धीर्येषां ते षां तथोक्तानां तेषां कुयोगिनाम् भव
तोभक्तिधर्मनंदनस्य तवयस्य दम अक्षरस्यानंतस्यालब्धिरप्राप्तिः अनिवृत्तकालः विषयार्थं स्वर्गादिषु भ्रमणे

त्वदीयसेवौपयिकं कुलायकं भजंतिन त्वामुपलभ्य ये जनाः ॥ भ्रमंति वेधेयपुरःसरा भवे मुहुर्मुहुः स्वात्मनो ऽ
सदाश्रयाः ॥१४॥ नानपगतांतकश्रुताभ्यामिति ततो हेतोः सततमनंतस्त्वम् अत्यर्थं दुःखम् भवति हि निश्चितम्
१३॥ दयानिधिमसंख्यजन निर्वाणविधिं दुर्लभात्मानुषतनुं तयेन भजंतितान्निंदंतः प्रोचुः त्वदीयेति ये जनाः उ
पाय एवौपयिकः विनयादिभ्यष्ठगिति स्वार्थे ठक् उपाया ह्रस्वत्वं चेति ह्रस्वत्वम् त्वदीयात्वत्संबंधिनी या सेवा
परिचर्या तस्यामौपयिकमुपायभूतं कौक्षिसां लीयते इति कुलायको देहः एवुल् तृचाविति कर्तरि एवुल् पुंचो
रनाकाविति तस्याकादेशः यद्वा कुलायो नीडं कुलयोनी डमस्त्रियामित्यमरः सराकुलायकः स्वार्थे कन् ॥ ॥५॥

पर्णोतिश्रुतिप्रणीतप्रकारेण हंसतुल्यजीवस्याश्रयत्वेन देहे नीडत्वोपचारस्तमुपलभ्य प्राप्यत्वां न भजंति न से
वंते असतां दुर्जनानामाश्रयो येषां ते तथोक्ताः स्वस्यात्मास्वात्मा तं घ्नंतिसंसारकूपे निक्षिपंतीति स्वात्मघ्नः
क्विप् वेति क्विप् यद्यपि ब्रह्मभ्रूणवृत्रेषु क्विबिति नियमादुपपदांतरे हंतेः क्विबप्राप्तिस्तथापि तत्र नियमे भूतग्र
हणाश्रयणाद्वर्तमानकाले भविष्यत्काले चोपपदांतरेपि भवत्येव क्विप् अतएव हरिहयो रिहयोगविचक्षण
इति कालिदासोक्तिः संगच्छते वेधेयेषु मुर्खेषु पुरःसरा मुख्यास्ते जनाः भवे संसारे मुहुर्मुहुः पुनः पुनः भ्रमंति भ्र

चलं यान्ता स्विंद्रियकैर्मनोहयं पदं यतंते समुद्रस्तते त्रये ॥ भवंति यं तुं वणिजः पयोनिधौ विपत्सरीता द्रवनाविको
ज्झिता ॥१५॥ भाग्यशुभकर्मणानीचोच्चयोनिं गच्छंति ॥१४॥ तदाश्रयभूते षंगयोगाद्युपायरतान्अपि मनःस्वाय
त्तीकर्तुं न क्षमं ते इत्याहुः चलमिति ये जनाः ते तव पदं चरणं तदाश्रयमित्यर्थः समुद्रस्य विहायपतावत्त्रां तताये
ऽस्य वः प्राणाः तथा भूतानींद्रियाणि चक्षुरादीनि वेंद्रियकाणि चतैः करणैः चलं चंचलं मनो हयं मनस्तुरगम् । यं
तुं वशीकर्तुम् यतंते प्रयासं कुर्वंते ते जनाः पयोधौ समुद्रे नाविकेन कर्णधारेणोज्झितास्त्यक्ताः वणिक्तत्रापण
णिकाद् इव वैदेहिकः सार्थवाहो नैगमो वाणिजो वणिक् पण्याजीवोत्यापणिकः क्रयविक्रयिकश्च इत्यमरः ।

अत्रसंसारेविपरीतान्यसनाकुलाभवंति ॥ १५ ॥ जीवात्मपरमात्मनोरविनाशित्वाजत्वादिधर्मसाम्यात्तयोरे
कत्वभ्रांतिंनिराकरिष्यंतःप्रोचुः उपैतीतिजीवः यदाप्रकृत्यामायायागुणान्तामसराजससमलिनसात्त्विका
न्विषयान्जुषतेसेवतेतदाअनवद्यःपरतंत्रोविषयाधीनस्तन्निसर्थः तस्यतामसादिविषयभावस्यसमानतांतद्रू
पताम्उपैतिप्राप्नोतिकिलेत्यनु अथतत्समानतापत्त्यनंतरम् विभगोविगतस्थूलदेहैश्वर्यःसन्मृत्युमुपैति
नष्टस्थूलशरीरोभवतीतिभावः भगमनन्यसाधारणमैश्वर्यंविद्यतेयस्येतिभगवान् त्वंतुपरमद्वययाजनश्रेयो

उपैतिजीवःकिलतत्समानतांगुणान्प्रकृत्याजुषतेऽवद्योपदा ॥ तदाप्यमृत्युंविभगोधिभुग्सतांजहासिभोगीभग
वानिवत्वचम् ॥ १६ ॥ अनारतंत्वांनिगमाःक्रमेधसःपदेऽक्षरब्रह्मणिदिव्यमूर्त्तयः ॥ कृताभृतांधःस्थपतिप्रवृत्ता
स्तनंस्तुवंतिसम्राजमिवात्रवंदिनः ॥ १७ ॥ यदादेवमनुष्यादिष्वाविर्भूयस्वस्यस्वभावःसन्तदुचितस्वभावंवि
धायभक्तजनैर्दत्तान्प्राकृतभोगान् अधिभुक्अभुक्त्वाभुक्तभोगांतांदेवमनुष्याद्युचितस्वभावरूपांप्रकृतिम् ॥
भोगीसर्पःत्वचंनिर्मोकमिवजहासित्यजसि ॥ १६ ॥ अनारतमिति अक्षरब्रह्मणिपदेअक्षरब्रह्माख्येधामनि
दिव्यमूर्त्तयोदिव्यतनवःक्रमेधसोनिगमाःवेदाः अमृतमंधोऽन्नंयेषांतेअमृतांधसोदेवास्तेषांस्थपतयोब्र ॥ ६ ॥

ह्मादयःकृतंतेषांप्रवृत्तांमनंत्रिशाप्येनत्तंतथोक्तंत्वांअत्रलोकेवंदिनःसम्राजंचक्रवर्तिनमिव अनारतंनिरं
तरंस्तुवंतियथामंडलाधिपतिसामंतमष्टादशव्यवहारनिपुणामुसथगराजमंत्रिष्वकंवंदिनःस्तुवंतितद्वद
सत्यविश्वेत्वांत्वारंदिव्यमूर्तिंप्राकृतगुणविधुरंमंगलास्पददिव्यासंख्यगुणनिलयंसर्वकर्त्तव्यविदंमुसथ
गमुक्तपुरुषादिनियंतारंत्वांवेदाःस्तुवंतीतिभावः ॥ १७ ॥ तवेतितवप्रतापःप्रभावःकेसरीसिंहःनागास्तुकरि
णःदुर्मनसोजंतुसमस्ततिर्यक्समनोजनुःकामःसमुरखोयेषांतेतथोक्तान्द्विषोभक्तातःनूत्रून्निहंतिविना

तवप्रतापोहिमनोजनुर्मुखान्निहंतिनागानिवकेसरीद्विषः ॥ यथांतिपस्मादनिगूढतांक्षितौविदोपिवादानु
रतांमृगाइव ॥ १८ ॥ शृणोतियोनाकृततापसंपदंफलानुपेतांक्रमनोपवर्जिताम् ॥ त्वदन्यसंबंधवतींनयातिनिर्जंज
नोत्रवावंरवजनामिवासतीम् ॥ १९ ॥ नयतीतिहिनिश्चितम् ॥ किंचक्षितौभूमौयस्मात्त्वत्प्रतापात्वादेअनुर
ताःप्रीतिमंतोविदोऽविद्वांसोऽपिसिंहादिनिर्घोषःमृगाइव अतिअसंतंगूढतांप्रच्छन्नतांप्रयांतिगच्छंतियथा
सिंहादीनांमृगाःपलायमानाःसंतःकुत्रचिद्लक्ष्यस्थलेनिलीयंतेतेनतद्वत्प्रतापात्वादिनोऽपिप्रयांतीति
भावः ॥ १८ ॥ अथतदन्यविषयवाणींशृण्वतामत्रांतिंदर्शयंतःप्रोचुःशृणोतीतिअत्रास्मिंलोकेयोजनःअ

नाकृता अनिवृत्तिता तापस्य संपदंति प्राप्नुवंति यया तां तथोक्तां मुकुलमनसः पुष्पाणि कमना पुष्पमालेसौ स्त्री
देवबुधयोः पुमानिति वैजयंती तैरपवर्जितां रहिताम् फलानुपेतां फलहीनां नामं त्वद्भक्तिधर्मनंदनाद्भवतः
अन्यसंबंधवतीं देवतांतरवर्णनविषयतां प्राप्तवतीम् अतएव असतीं दुष्टाम् अन्यत्र निरूपास्ताम् वाचं वा
णीमुखललतां गगनलतिकामिव शृणोति सज्जनः त्वां त्वदीयकरसमनया तिन प्राप्नोति ॥१९॥ तस्माधर्मप्रध्वंस
नं बलप्रदर्शयंतो जगद्धः निवर्त्तयसीति अत्रास्मि इलोके त्वमन्यमानुजनान् गंतुं प्राप्तुं शीलमस्य तेन तथोक्ते

निवर्त्तयसत्र कुमार्गगामी जनसा यथा तमस्कांडमत्री तद्दीधितिः ॥ असद्विवादभ्रमतर्कगह्वरप्र
लीनतां यातमनन्यगामिना ॥२०॥ नानन्यसाधारणेन सर्वोत्तमेन सर्वथा तादृशी प्रेरिणः जनस
प्रतापेन असतां सच्छास्त्रप्रतिकूलानां जनानां यो विवादः सच्छास्त्रविरुद्धवादः भ्रमोभ्रांतिस्तु तर्ककुहस्य तए
वगह्वराणि गुहास्तेषु प्रलीनतां अंतर्हिततां यातं प्राप्तम् कुमार्गे विधर्मः परधर्मः शून्याभासनयमाच्छन्नः
अधर्मत्रासाः पंचैमा धर्मज्ञो धर्मवसजे दिसुक्तलक्षणमधर्मत्रास पंचकरूपं कुत्सितपथ्यमन्यत्री
तान्दृशादीधितयो रश्मयो यस्य स तथोक्तः सूर्यः तमस्कां अंधकारसमूहमिव निवर्त्तयसि विनात्रायसि ॥२०॥ ॥७॥

त्वदिति अत्र लोके भववत्तापं स्वाश्रितजनानां त्रिविधसांसारिकदुःखं हर्तुं नाशयितुं शीलमस्याः सा तथोक्ता
तादृशी प्रेरिणिः कृत्वेभ्यो दीविति दीप्रभक्ताः स्वाश्रितजनाः मिलिंदाः भृंगाः इवेसुपमितसमासः तैः सेवितामु
कुर्मकुरुन्नुशीलिता भक्तिः हरिमतेः सूयात् वार्तिनीकमलिनीवत्त्वत्तभवतः सकाशात् विकास्तांप्रफुल्लता
मेति प्राप्नोति प्रकृतिः स्वाश्रितानां तामसराजसस्वभावः कुमुद्वतीव अदभ्रसंकोचमसंततं संमिलनं एति ॥२१

त्वदेति भक्तिर्भवतापहारिणी विकासतां भक्तमिलिंदसेविता ॥ अदभ्रसंकोचमिवात्रवार्जिनी कुमुद्वतीव प्रकृति
र्हरिमतेः ॥२१॥ सहस्ररश्मेः परिवेषबंधुराकृते महामिरलानिमहोदधेरिव ॥ तवस्तवेभ्योऽतिरिक्ततां हरेर्व्रजंति दि
व्याचरितानि दूरतः ॥२३॥ त्वदीयसत्कर्मकथासुधापगां विगाह्य शांतिं समुपैति भूयसीम् ॥ मनोभवासह्यदवा
नितापितः तृषोरभृन्मानसमत्तवारणः ॥२४॥ तच्चरितानामनवधिकान्निरूपमलं द्योतयंतो जगद्वः सहस्ररश्मे
रिहे बंधुराकृते मनोहरमूर्त्ते हे हरे महत्स्वं रश्मयो पस्य सः सहस्ररश्मिः सूर्यस्तस्मात् महामिरेतेजांसीव महोदधे
र्महासमुद्रात् रत्नानीव दूरतः दूराणि अवाङ्मनसगोचराणि तव दिव्याचरितानि अप्राकृतचरित्राणि स्तवेभ्यः
स्तुतिभ्यः अतिरिक्ततां भिन्नतां व्रजंति प्राप्नुवंति तिनिः त्रीषं स्तोतुं न त्वां कुमइतिभावः ॥२३॥ त्वदीयेति मनोभवः का

मः सएवासत्वः सोदुमत्राकचो योदवाग्निर्दावानलस्तेनतापितस्तापंप्रापितः त्र्यारीरभूतांदेहिनांमानसमेवमत्र
वारणो मदस्त्राविगजः अनियममहसीतियावत् अपांसमूहत्र्यापंतस्य समूहइसरण् तेनगच्छतीत्यापगा अस्मे
प्रीपीतिरः अपगच्छती सपगापूर्ववडुः कृत्वादिरपि विद्याद्गारमागारमपगामापगामपीतिद्विरूपकोनः
त्वदीयानित्यत्वसंबंधीनियानितत्कर्माणित्रिभचरित्राणितेषांकथासेवरूपधापगापीयूषनदीताम् विगाह्य प्र
विनूभूयसीं अतिमहतीमुत्रांगंतिंसंसारतापनिवृत्तिसमुपेतिप्राप्नोति ॥ ३३ ॥ अकाममिति बुधाः सदसद्वि
अकाममसंततपोविधायिनंयुतंमहसाघृणयाघवर्जितम् ॥ इतिदिस्थितंदूरमजंतनुर्गतंपुरातनंत्वामजरंवि
दुर्बुधाः ॥ ३४ ॥ विवेककुत्रालाजनाः त्वाम् अकामंनित्यपरिपूर्णत्वान्निष्कामंतथापि असंततपोविधायिनम
तितपश्चर्यांकुर्वंतंविदुः अनिष्कामत्वपरत्वेतिविरोधः महसावक्रूलयाघृणयापरदुःखप्रहरणेच्छयायुतंस
हितम् तथापि अघवर्जितंनित्यानंदात्मरूपत्वाद्दुःखरहितंविदुः अघंदुःखंदुःखयोरितिविश्वः घृणा अ
दुःखवेतिविरोधः ईर्ष्युर्घृणीत्वसंतुष्टः क्रोधनोनित्यशंकितः परभाग्योपजीवीचषडेतेनित्यदुःखिता इतिमहा
भारते इतिदिस्थितंसर्वोनर्यामित्वान्नित्यसन्निहितम् तथापिदूरमगम्यरूपत्वाद्दिप्रकृष्टंचविदुः अजंजन्मरहितं

मृतथापितनुर्गनमतनेकजन्मश्रेयोविधित्सयामानुषतनुंगतंप्राप्तंविदुः पुरातनंपुराणंतथापि अजरंनिर्विकार
त्वाद्दक्षिणंचविदुः चिरंतनंनजीर्यतीतिविरोधालंकारः उक्तंच आभासत्वेविरोधस्यविरोधालंकृतिर्मतेतिविरोधे
नचालौकिकमहिमत्वंप्रसनेविरोधाभासोदत्राऽऽरूपके ॥ ३४ ॥ यदिक्षितिहेसदवनसाधुजनरक्षकप्रभाविनः प्रतापव
तस्तव अंवितंसर्वपूजितम् हितंतनश्रेयत्र्यावहतिकरोतीतत्र्यर्थः तंतथोक्तम्महिमानमनन्यसाधारणस्वरूपप्र
भावगुणविभूतिमत्त्वम् ईरयित्वानुक्का ईरधातोः प्रेरणार्थत्वेपिधातूनामनेकार्थत्वाद्भाषणेवृत्तिः वचःस्तवन
यदीरयित्वामहिमानमंचितंहितारहंसंक्रियतेहितद्वचः ॥ अत्राक्तितश्चात्रमतः प्रभाविनोनतेगुणानांसदवन्नि
यत्नया ॥ ३५ ॥ अवैतित्रैलूषइवात्रभूमिकामुपागतंत्वांनृतनुंनिजेच्छया ॥ त्वदीयमायागुणविभ्रमन्मतिर्नवर्ष्म
भृत्सर्वजनीनसंभवम् ॥ ३६ ॥ वाक्यम् संक्रियतेसमाप्यतेइतिपत्तद्वचः संहरणंश्रमतोवाणीआधारश्रमेणाअ
त्राक्तितश्चात्राक्षयानिःशेषंवक्तुंमशक्यत्वेनवाचपादपूरणोपक्षांतरेहैतौविनिश्चयइति त्रिकांडशेषः नतेत
वगुणानाम् इयत्तयाएतावत्त्वेननहिनिश्चितम् तेषामानंत्यादितिभावः ॥ ३५ ॥ अवैतीति अत्रास्मिन्लोके
त्रैलूषोनटोभूमिकांरूपांतरमिवत्रैलूषोनटभिद्दयोः भूमिकारचनायांस्यान्मूर्त्तंतरपरिग्रहइतिचवि

स्यः निजेच्छयानिजात्मकीयायाइच्छातयानृतनुंमनुष्यमूर्तिंनयागतंप्राप्तंसर्वस्मैहितः सर्वजनीनस्तथाभूताः
संभवोजन्मयस्यतंतथोक्तंत्वांत्वदीयातववाक्रिरूपायामायातस्याः गुणाः विषयास्तेषुभ्रमंती आसामस्कंपए
प्रसरंतीमतिर्यस्यसतथोक्तः वर्ष्मभृत्देहधारीनआवैसाक्षादयंभगवानितिनवेत्तीसमर्थः यथाराकरावलोनू
पोरूपांतरमास्थायनान्यतेष्वभाषादिभिरन्यइवभातितद्धत्त्वमपिमानुष्यनाटनानुकरणेनान्यइवाज्ञानांभासि
ज्ञानिनांतुसाक्षात्पुरुषोत्तमइतिभावः॥३६॥तस्यैवमोक्षहेतुतामुद्दिशन्नाह॥अदभ्रेतिहेप्रभोत्वदभ्रंबहुलं
अदभ्ररागप्रतिरोधिसंयुतंप्रभोनवक्षुण्णतयाद्भुतासदम्॥जनस्यनिर्वाणपथंसमीयुषः स्थिरात्त्वयात्वंविभु
रग्नभूमिका॥३७॥ योरागोविषयाभिलाषः सएवप्रतिरोधीप्रतिबंधकः पाटच्चरस्तेनसंयुतोयुक्तस्तंप्रति
रोधिपरास्कंदिपाटच्चरमलिम्लुचाइत्यमरः अनवक्षुण्णतयानभस्ततयाअप्रतिहतत्वेनचदुरासदंजनैर्दुः
प्रापंनिर्वाणपथंमोक्षमार्गकांतारंचसमीयुषः प्राप्तवतोजनस्यत्वमेवस्थिरः पुनरावृत्तिरहितत्वान्निश्चलः
सन्पुनरावर्त्तनइतिश्रुतेः तथाभूतआश्रयःप्राप्तिर्यस्याः सातथोक्तात्मग्निभूमिकाप्राप्यस्थानंत्मग्नमार्ग
वनेप्राप्यइतिविश्वः तत्प्राप्तेरेवमोक्षहेतुत्वादितिभावः तस्मात्मुमुक्षुणांत्वत्शरणीकरणीयस्त्वमेवेतिप्रसि ॥९॥

द्धम् तमेवविदित्वातिमृत्युमेतिनान्यः पंथाविद्यतेऽयनायेतिश्रुतेः यथाकस्यचित्कुतश्चित्तस्करान्निर्गमस्के
नचित्कारेणनकांतारंगतस्यनिर्बाधस्थानप्राप्तिरभयायकल्पतेतथात्वमपिमुमुक्षोरितिध्वनिः॥३७॥त्वमि
ति ईप्सितासर्वेश्वरः स्वर्दुः कल्पवृक्षइवत्रोधविधिश्रितामखिलनिजाश्रितानांस्वीयाश्रितजनानांअखिलंसम
ग्रंईप्सितमत्तैराप्नुमिष्टंवस्तुमात्रंप्रददानीनितथोक्तः त्वम्भजतांत्वांसेवमानानाम् अज्ञानतांतत्त्वतस्तवम
हिमानमविदुषामपिवपुर्भृतांदेहिनाम् निपीतपेयूषंपीतामृतमिवमोक्षंपरमकल्याणंकरोषियथामृत

त्वमीन्नीतास्वर्द्रुरिवेवत्रोधविधिर्निजाश्रितानामखिलेप्सितप्रदः॥निपीतपेयूषमिवाप्यजानतांकरोषिमोक्षंभ
जतांवपुर्भृताम्॥३८॥करोषिमितेस्पूर्यगुणोत्तमान्वयस्फुरूपविख्यातयशोभिरन्वितम्॥जनंहिविप्रस्तवभक्ति
वर्जितंफलंगवाक्षपाइवेक्षणप्रियम्॥३९॥ मज्ञानतयानिपीतंसत् दुःखमोक्षणंविदधातितथात्वमपिसे
वितः सन्नविदुषामपिमोक्षंविदधासीसमर्थः॥३८॥तद्भक्तिहीनस्यसर्वमोघमितिजानंतः प्रोचुः करोतिकरादे
वास्मैरामुमिष्टंयदेश्वर्यमैश्वर्यरत्नगुणाविद्याविनयादयस्तदुत्तमान्वयः सर्वोत्कृष्टकुलंचस्फुरूपंस्कंदशाङ्कनि
ख्यविख्यातयशोदिगंतव्यापिनीकीर्तिस्तैः अन्वितंयुक्तम् जनमुत्तमभक्त्यासपेमंसेवयावर्जितंरहितंचेत्र

हृविीक्षणप्रियं दर्शनमात्ररमणीयम् गवाक्ष्याः फलमिव विज्ञातानीमः हि निश्चितम् ॥२७॥ नितांतेनेति

॥१०॥ हे प्रभो मलंत्रतया सर्वजनानुग्रह निग्रह समर्थ हे पावन श्रवः श्रुणवत्तनपवित्र करकीर्ते भक्तजनेषु अ
नुकंपादयाविद्यते ऽसेतितत्थोंक्तस्तत्वत्वदीयाम् नितांतमसंतयत्सौंदर्यगुणः सस्नेहोऽदायः अपह
तपाप्मत्वादयश्च तेषामास्पदंस्थानभूताया आकृतिर्मूर्तिस्ताम् अभिपतन्नुपतासाक्षाद्दवलोकयतांतना
नामुमनांसिअयस्कांतामणिः अयांसिलोहानिव उपाकर्षसि स्वसान्निध्यंनयसि ॥२८॥ गुणइतिहेहरे ल

॥ नितांतसौंदर्यगुणास्पदाकृतिंतवप्रभोभक्तजनानुकंपिनः ॥ अयांस्ययस्कांतइवाभिपद्यतांमनां
स्युपाकर्षसिपावनश्रवः ॥२९॥ गुणोलघीयानपिभक्तिरंगिनांगुणानुपादेयतरानुसंस्कृतान् ॥ क
रोतितन्नाकांस्तदिवाक्षिवंहरेतमंतरांतेकिलयांतिहेयताम् ॥३१॥
घीयानल्पतरोपिभक्तिर्गुणः लवणेवास्पो
गुणः अक्षिवं लवणम् मामुद्वंयत्तुलवणमक्षिवंवत्रिरंचतदिस्मरः कृतसंस्कृतानपिनाकानिव अंगिनांशरीरि
णाम् गुणान् विद्याविनयादीन् उपादेयतराननतिग्राह्यान् करोतितदक्षिवमंतरातेनाकाइवतंभक्तिगुणमंत
रातेविद्यादिगुणाः हेयतांसामस्ततामस्ताध्यतामितियावत् यांतिप्राप्नुवंति किलनिश्चितम् ॥३१॥ ॥१०॥

अनमेति अमेषांसामान्यंतुल्यममसामान्यंतथाभूतंनभवतीत्यनन्यसामान्यमनवधिकातिशायंयत्सुखं
मानंदस्तस्यस्थिराश्रयो ऽचलनिधिस्तंतथोक्तम् धृताकृतिंअनेकजनश्रेयोविधित्सयात्तमानुषतनुम् तथा
पिईश्वरंमानुष्यनादनानुकरणेप्यसक्तस्वदिव्यभावम् त्वाम् पाथस्तनिर्जलोघः अंबुजवक्त्रकमलसमूह
मिवस्फुरंती प्रसरंतीप्रभाकांतिर्यस्यतंतथोक्तम् रविंसूर्यम् तमिस्रान्तमस्तति रिवसंपत्प्राकृतसमृद्धिः
आवरितुंस्थगयितुंनालंनसहानक्षमाभवतितत्रस्थितोपिदेवनिमानंदपरिपूर्णत्वान्निर्लेपोसीत्यर्थः ॥३३॥

अनन्यसामान्यसुखस्थिराश्रयंसहेवपाथस्ततिरंबुजव्रजम् ॥ धृताकृतिंत्वावरितुंस्फुरत्प्रभंरविंतमिस्रेवन
संपदीश्वरम् ॥३४॥ त्वयाद्यविष्णुसभवन्नयत्सुरात्तगन्तद्रूपंविचित्रजातिजैः ॥ विकल्पमार्गैरुपमीयतेम्प्रपा
त्वयांतरातकदचेतियोऽबुधः ॥३५॥
त्वयादितियद्यस्माद्धेतोः यल्लद्धलमत्तोहेतोविस्मरः युगसृष्टेः प्राक्
इदंजगत्क्रिश्वम् नअभवत् देवमनुष्यादिस्थूलविभागतयानैवाहत्नपततसूक्ष्मभावेनत्ववर्त्ततेत्यर्थः त्वयान्नि
धनादानंतरंप्राप्य्रलयेप्रलोपेपंचमीनभविष्यतिस्थूलरूपेणनैववर्तिष्यतेइत्यर्थः अंतरामध्येसर्गावस्थायां
स्थूलरूपेणप्रतीयमानंजगत् अज्ञजनैः समस्ततयानुमितमपिमृषाकेवलत्वात्कतरामनवलोकनीयंभव

तीसर्थः तत्तस्माद्धेतोः द्रव्यस्य याविचित्राः अनेकविधाजातयः स्फवर्णरूप्यताम्रारमास्ताभ्योजातैः विक्रम
मार्गैः कटककार्षापणघण्टादिरूपभेदैः महत्त्वपमीयते साहचर्यतया निरूप्यते इत्थंभूतंतज्जगत् सदसद्विवे
कवानपियोजनः सतृसतत्वमविनाशिभवतीति अचेतिजानातिमत्तनः अबुधः सदसद्विवेकहीनो भवति
२२ ॥ स्फदुर्लभाइतिमेजनाः स्फरादेवास्तेराघ्रुमिष्टाम् अतएव मुकुर्लभां भवदनुग्रहमृतेनतुतीव्रसाधनैरपिस्फ
तरांदुःपापाम् तत्तुंमानुषदेहम्प्राप्यमनुष्यविग्रहमूजनश्रेयश्चिकीर्षयामनुष्यनादनानुकरणतयापाकुर्भ

मुकुदुर्लभांप्राप्यतनुंस्फरेप्सितांश्रयंतियेत्वांनमनुष्यविग्रहम् ॥ अगारगंभीरनिपानपातिनो व्रजंसघंतेपत्रावीव
यथामहत् ॥ २४ ॥ असंगतास्त्वांसदनेषुयोषितांस्थिताजनाः क्रीडनरंकुसन्निभाः ॥ उपेत्य भोगानिव भोगिभोग
तः प्रयांतितेभोवविपत्त्वयंहिनः ॥ २५ ॥ नमृत्वांभक्तिधर्मनंदनम् नश्रयंतिनसेवंतेतेजनाः अगाराणिगृहा
ण्येवगंभीरनिपानान्यगाधतलान्याकाः पक्षेपक्षे अगाराणि एवगंभीरनिपानानितेषुपतंतीतितथोक्ताः संतः
पत्रावीयथामहद्धंजानितान्यंदुःखम्व्रजंतिप्राप्नुवंति यथापन्नगावः तृष्णलोभेनतृणान्नतकूपंगतास्तत्रप
तिताः संतः दुःखमेवाप्नुवंतितद्वत्सदाश्रयमकुर्वाणाः गृहासक्ताः जनाः संसरंतीतिभावः ॥ २४ ॥ नदेवमं ॥११॥

ग्यंतरेणाकृः असंगताइतित्वामसंगताः अप्राप्ताः सदनेषुगृहेषुस्थिताः योषितांस्त्रीणांक्रीडनस्यविलास
स्यपरेंकवोमृगास्तैः सन्निभास्तुल्याः जनाभोगिनांसर्पाणांभोगाः इवफणानिव भोगान् विषयान् उपेत्यप्रा
प्यविपत्त्वयंदुःखसमूहम्प्रयांतिहिनिश्चितंतेभ्यो भोगेभ्यो नोऽस्मानवरक्षत्वद्भक्तौ प्रस्पृहभूतानंदर्भ्रजके
र्णावहांस्तानस्मात्कंमावितरेतिभावः ॥ २५ ॥ हरेरितियोतनः हरेर्भक्तस्यकलात्रार्महाविरागस्त्वबोन्तमसर्वोत्कृ
ष्टंस्फस्वमनाइत्यअविगणय्यप्राकृतन्नार्मेमायिकस्फरवंप्रपद्यतेप्राप्नोति अत्यसक्तत्वामसक्तत्वाद धमः अ

हरेरनाहस्यस्फरवंतवोन्तमंप्रपद्यतेप्राकृतन्नार्मयोऽधमः ॥ जनः सहालाहलमस्यनायतिर्विहायपीयूषमभी
प्रसाहसः ॥ २६ ॥ असस्यसंगोज्झितमोक्षवर्त्मनांचलेंद्रियाश्वैर्विषयावपातिनाम् ॥ गतिः स्फहरात्तवचारु
णीगतेव्रजन्निहैड्रीदिग्गमेतिचस्फकिम् ॥ २७ ॥ भीष्टंप्रीयंसाहसमविचारितकर्मयस्यसतथोक्तः नास्ति
आयतिरुत्तरकालोयस्यसतथोक्तः शोभनोत्तरकालवर्जितइत्यर्थः स्फायतिः कालतत्तरइत्यमरः सजनः
पीयूषममृतंविहायसहालाहलंतीव्रविषमत्तिभक्षयति ॥ २६ ॥ विषयासक्तचेतसांत्वदुपलब्धिर्नै
फलभेमाकृः असस्यसंगेतिइहलोके असत्संगनच्छास्त्रविरुद्धवर्त्मनानांतनानोप्यसंगेन प्रकृष्टसमाग

हरिसं॰ मेन अक्लितं सत्कं मोक्षवर्त्म ये स्तेषां तथोक्तानां चलानि विषये ष्वसासक्तितया कुतप्रवर्तनत्वानि इंद्रि सर्ग॰१४
॥१३॥ याणि तामेव अश्मास्तैर्विषयेषु अवयति तुं धावितुं त्वालमेषां तेषां जनानामिति त्रोपः तव गतिः प्राप्तिः सदु
रापदुर्लभेसर्थः कथमिति चेत्तत्राह वारुणी वरुणस्येयम् प्रतीची दिशाम् गनं प्राप्तम् वस्तु ऐंद्री इंद्रस्येयं पू
र्वदिशाम् व्रजन् गच्छन् एति प्राप्नोति किं न प्राप्नोसेवेसर्थः॥३७॥ नवेति अस्तु भममंगलम् पहरति विनाश
यतीति तथोक्तस्स तव प्रसंगात् स्वरूपस्य समागमात् विधुरत्वं वियोगत्वम् ईयुषां प्राप्तवताम् अतएव विय

तवप्रसंगाद्विधुरत्वमीयुषां त्वारीरभाजामशुभापहारिणः॥ मतिर्नयायाद्विपदाकुलात्मनां पदं कुचिन्नोरि
ववातघूर्णिता॥३८॥ स्फुरेत्तरोदर्ककुकर्मनैत्वगात्मनानहिस्त्वामवयंससस्त्रियाः॥ उदीयमानं तपनं व कौ
शिकात्तमस्त्रयोरक्षेपणलब्धवर्णकम्॥३९॥ द्विविधतापैराकुलो व्याप्त आत्मा मनो येषां तेषां शरीरभा
जां देहिनाम् मतिर्बुद्धिः वातेन वायुना घूर्णिता भ्रामिता नौरिव कुत्रचिद्दिवत्तांतरे पदं स्थानं न यायात् प्राप्नुयात्
३८ स्फुरेति स्फुरेत् रंस्फुरत् आदित्तरदम्भदुःखं तदेवोदर्कमुत्तरफलं येषु तथाभूतानि याति कुकर्माणि पापक
र्माणि तासे वं नेत्रां निन्नायाराशाइदं तमः अमत्रत्तानि वनेत्राम् तस्येदमिति नित्राणां व्रात्स्थादरण तत्त गच्छंति प्रा ॥१३॥

प्नुवंतीति तथोक्ताः अमे भ्योपीति गच्छतेर्डः अतएव असतां दुर्जनानां प्रियाः यद्वा असंतः प्रिया येषां ते त
थोक्ताः जनाः तमस्त्रयः स्वाश्रितानामज्ञानसमूहः अमत्रां धकारसमूहः तस्य क्षेपणमुत्सारणं तस्मिन् ल
ब्धवर्णकं विचक्षणम् त्वां भक्तिधर्मनंदनम् उदीयमानमुदयं प्राप्तम् ईड गतावस्माद्धस् वाहैवादिकात्कर्तरि
लट् तत्स्थानजादेशाः विकरणः तपनं तपनं सूर्यम् कौशिकाव घूकाइव न अवयंति न जानंतीति हि निश्चितम्॥
३९॥ तदङ्घ्रि भ्यः कामादिव्रातव सततं बिभ्यंती साक्षुः उपेयिवांसमिति पेत्तनाः तवसमाश्रयनमवाप्नेणम् उ

उपेयिवांसस्त्वयेसमाश्रयं त्रजंति चेतोजपुरःसरारयः॥ असज्जनस्वांतगुहाविलीनतां पदत्रायन्ते भ्यो हरितो
मृगादव॥४०॥ त्वदाश्रयं येत्र विहाय देहिनो महातपोयोगविधानतत्पराः॥ स्मरादयस्तान पिमत्तदंतिनः पदा
क्रमंते हरिणाधिपादव॥४१॥ वेयिवांसः प्राप्ताः ते भ्योजनेभ्यः हरितो हरिभ्यः सिंहेभ्यः पंचमास्तस्मिन् मृगाद्वरि
णाइव चेतसि मनसि जायते प्रादुर्भवतीति चेतोजः कामः सः पुरःसरो मुख्यो येषां ते तथोक्ताः अरयोंतःशत्रवः
पलायमाना भिहाये सर्थः असज्जनाद्दुर्जनास्तेषां स्वाता निमनांसि तान्येव गुहाः दर्थस्त्रासु विलीनता मंनर्हित
तामव्रजंति प्राप्नुवंति॥४०॥ तच्छरणमनुपलभमाना उरुसाधनवंतोपि कामादिभिः पराभूयंते इत्याह त्वदा

हरिसं· श्रयमिति अत्रास्मिन्लोके त्वदाश्रयं भवच्छरणम् विहाय मत्कामहानपः विषयलोलुपजनदुष्करचांद्रायणा॰ सर्ग·१५
॥२३॥ दिव्रतानि योगाष्टांगश्च तेषां विधाने तदनुष्ठाने तत्परा अत्यासक्ताः ये देहिनः संति तान्जनान्पिस्मरादयः कामादयः म
त्तदंतिनो मदमत्ता विगजान् हरिणाधिपाः सिंहा इव समाक्रम्य ते पराभवंति ॥५१॥ तस्मायानियं त्वत्समाक्रः अनमे॰
ति हे हरे अनर्मनिवारणे स्वाश्रितानां दुःखनिवर्तने सहीयस्त्वाः अनतिशायसमर्थस्य तव असमेषां साधारणसमानम
मसाधारणं तथाभूतं न भवतीत्यन्यमसाधारणं सर्वातिविलक्षणं यद्वीक्षणं विलोकनं तद्देवांगणामजिरमृगलाप्रा
अननमसाधारणवीक्षणं गणं तवेव मायानरिनर्त्तिनर्त्तकी ॥ सहीयसो ऽनर्मनिवारणे गता हरे पदाक्रांतजगत्त्रयेश्व
र ॥५२॥ नत्वातुलैश्वर्यगुणान्वयो गतो जनः प्रयासावरणैर्विहीनताम् ॥ गुणानुषंगेण तवानुशासनं स्फुरेश्वरैः केरिव
मालमुह्यते ॥५३॥
सा स्त्री रूपेण पदाभ्यामाक्रांता महिता जगत्त्रयस्य लोकत्रयस्य ईश्वराः अधिपतयो यया सा तथो
क्ता माया नर्त्तकी लासिके व नर्त्तकी लासिके समे इत्यमरः नरिनर्त्ति अतिशायेन नृत्यं करोतीति नृतीगात्रविक्षेपे अ
स्मात् धातोरेकाचो हलादेरित्यादिना भृशार्थे यङ् यङो चि चेति यङो लुक् प्रसय लक्षणे न यङ् तत्वात्सयङो
रिति द्वित्वम् रुग्निकौ च लुकि सभ्यासस्य रिगागमः ॥५३॥ तवेति नत्व अतुल्यमनुपमं यदैश्वर्यं सामर्थ्यं तथा ॥२३॥

भूता गुणाः सत्त्वनौदार्य च तेषामन्वयो लेशस्तस्य योगः संबंधस्तस्मादिति ततो हेतोः जनस्त्वद्भक्तः आवरणैः पृ॰
थिव्याद्यष्टावृत्तिभिः विहीनतां रहिततां प्रयाति त्वदेकांतिकभक्तो यत्र यत्र गंतुमिच्छति तत्र तत्र गच्छति न तु पृ॰
थिव्याद्यावरणैः प्रतिरुद्धो भवतीत्यर्थः किं च गुणा अनवधिकातिशायवात्सल्यसौदार्यादयस्तेषामनुषंगेण साक्षा
त्संबंधेन हेतुना तवानुशासनमाज्ञा स्फुरेश्वरैर्ब्रह्मादिभिः केर्मस्तकैः माल्यं पुष्पमिव नह्यते धार्यते ॥५३॥ त्वदीयेति
हे ईश्वर सर्वजनानुग्रहनिग्रहसमर्थ त्वदीयो भवदीयो पादौ चरणावंबुजे इव अस्मत्पादाविवांबुजे तयोः नोऽस्माक
त्वदीयपादांबुजयोरनारतं मनश्चरत्वालिरिवालिलीलया ॥ चकोरवत्प्रीतिमुपैत्सपत्रपं त्वदास्यनिर्दोषविधुं वि
लोचने ॥५४॥
मम मनः आलिलीलया भृंगचरितेन अनारतं निरंतरम् चरतु कमलखंडे भृंगो यथा संलग्नमसासक्त॰
स्त्यारमते तद्वन्नो मनस्तव पदपंकजयोरजस्रं रमतामित्यर्थः चकोरवत् प्रीतिं स्नेहम् उपैतु प्राप्नोतु विलोचने
नयने तव आस्यं मुखं तदेव निर्दोषविधुर्मृगलांछनरूपदूषणरहितचंद्रस्तमुपत्रपतामीक्षेताम् प्रार्थनायां
लोट् ॥५४॥ स्फुरतीति मितिर्द्विजः सर्वनियंता अनति अस्संतकारुण्यं दयालुत्वं यस्यास्तेन तथाभूतेन यनेपस्य सतथो
क्तः ललितं रम्यं स्मरं मंदहास्यं यस्मिन्तत् ललितस्मेरं तरलं भास्वरं ललितस्मेरं लपनं मुखं यस्य सः प्रसिद्ध

हरिसं. हरिः श्रीसहजानंदः इत्युक्तप्रकारांस्तुतिंश्रुत्वाप्रीतः प्रसन्नः सन् प्रमनसोमुदितमनसः तान्मुनीन् परिरेभेपरि सर्ग.१४
॥१४॥ रब्धवान् तेभ्योमुनिभ्यः तनौदेहेपरिधृतान् सन्माल्यानामुत्तमपुष्पाणांम् हारान् पटान् वस्त्राणिच तेषांमुनीना
मंगानिवक्षःप्रभृतीनितेषु स्वांघ्रिकमलेचरणपंकजेच स्वादित्रात् ददातिस्म त्रिस्वहरिणी छन्दंलक्षणंतूक्तप्रा
क्॥४५॥ इतिश्रीपदवाक्यप्रमाणपारावारीणधुरीणविश्वनाथभट्टात्मजदीनानाथभट्टशिष्यश्रीप्रसक्ष

स्तुतिंश्रुत्वेत्रास्तानितिसपरिरेभेप्रमनसो हरिः सन्माल्यानामदित्रादतिकारुण्यनयनः। पटांस्तेभ्योहारांस्तर
लललितस्मेरस्वपनस्तदंगेषुप्रीतस्तनुपरिधृतानंघ्रिकमले॥४५॥ इतिश्रीहरिसंभवेमहाकाव्येदर्भके
कविश्रीमदचिंसानंदवर्णिकृतेमुनीरितश्रीहरिस्तुतिवर्णननामाचतुर्दशःसर्गः॥१४॥ श्रीहरयेनमः॥

वासुदेवश्रीसहजानंदस्वामिचरणकमलोपासकगोपालानंदमुनेंतःप्रेरितमतिव्यासावदंकुदयाशंक
रात्मजश्रीहरिकृष्णैकभक्तभोलानाथभट्टकृतौश्रीहरिसंभवकाव्यस्यविद्वज्जनाह्लादिमारव्यंयोव्याख्यायां
चतुर्दशःसर्गः॥१४॥ लि० रावलजेगामोरारजी संवत् १९५६ नाफागणशुदि ७ गुरुवासरे मेंघाणग्रामेसमाप्ता। ॥१४॥